

סֵפֶר סֵפֶר וְתִסְפּוֹרֶת

לכבוד שמחת התספורת של אביה הכהן פרינץ - התשס"ב
רוני פרינץ

גילוח שיער התינוק בגיל שלוש מעניק לתינוק קומה חדשה באישיותו.
השיער הוא ביטוי של פריצת חלקים נסתרים באדם, ובגילוחו יש עיצוב
של התהליכים הנסתרים המתרחשים באדם המביאים אותו לגילוי
הקדושה.

"והענין של השמחה הוא מנהג א"י גם כן שעושים שמחה
בהתגלחת הראשונה של קטן שמחנכין אותו במצו' להיות לו
פיאות הראש ועיין בפע"ח שער ספירת העומר שכ' בענין
ההולכים על קבר רשב"י ור"א בנו במירון בל"ג בעומר שראה
את מורו האריז"ל שהלך שם לגלח את בנו במשתה ושמחה".¹

תהליכים

האדם עובר בחייו תהליכים רבים. תהליכים אלו אינם פירותיו של רגע
אחד בחייו, אלא חלק ממכלול רחב של אירועים. באותה מידה,
התהליכים אינם מסתיימים ברגע אחד אלא נמשכים לאורך חייו של
האדם ומלווים אותו במקביל לתהליכים נוספים, ואינם פוסקים בנקודה
מסוימת.

1 שיערי תשובה, אורח חיים ס"י תקלא, ז

באופן דומה, גם התמורות הקלות והמזעריות הקורות בחיי העולם הזה אינן נקודתיות ומזעריות כפי הנראה לעין. תמורות אלו סובכות ומסובכות עולמות שלמים ואינן פוסקות.

כך, אם נתבונן בחינוך היוצא מן הרחם בבואו לעולם, נדמה שישנו רגע אחד שקובע את כל הווייתו - רגע הלידה. ברגע זה הופך הילוד מירך אמו, הבטל אליה לגמרי, לאדם העומד בפני עצמו. אך כל זאת בצורתו האנושית, הגופנית. אמנם, בהסתכלות עמוקה יש לראות אף את סיומו של שלב זה, שתחילתו בעיבור, כחלק מתהליך ההריון. לכן אנו מכנים את כל תקופת ההריון 'תשעת ירחי - לידה'².

אולם, אפילו תלותו הגופנית של הילוד לא תמה ברגע הלידה, נמשכת היא לאחר צאתו. גם עתה קיומו הגופני-עצמאי כולו וגידולו, בחסדי ה', תלויים בחלב האם. יכולת התנועה שלו, סיפוק כל צרכיו ומזונו, מקיימים את הקשר הגופני והנפשי למקום ממנו בא. גם אותו רגע של לידה, שכביכול ניתק את הקיום הגופני המשותף של האם ותינוקה, בפועל נמשך ומקיים את הקשר של התינוק למקורו. קשר זה ממשיך להניב פירות היונקים מן העבר ונבנים כתוצאה של הלידה, על אף קיומם הנפרד של האם ותינוקה מרגע הלידה.

ראש לכל תהליך בניינו העצמאי של האדם מתחיל בחובתו של אביו ללמדו תורה³:

מכניסים התינוקות להתלמד, בן חמש שנים שלימות, ובפחות מכאן אין מכניסין אותן. ואם הוא כחוש, מכניסין אותו בן ו' שנים שלימות. הגה: ומ"מ מיד שיהיה בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה (הרב אברבנאל בפירוש לאבות).⁴

2 כלומר הלידה היא חלק מההיריון והוא כולו נקרא על שמה.

3 אמנם כאמור אין לראות רגע אחד כנקודת הראשית הבלעדית, ואף ניתן לראות בשלב זה חלק מהלידה. סנהדרין קי, ב: "אתמר, קטן מאימתי בא לעולם הבא? רבי חייא ורבי שמעון בר רבי, חד אמר: משעה שנוול, וחד אמר: משעה שסיפר. אתמר, רבינא אמר: משעה שנזרע. רבי נחמן בר יצחק אמר: משעה שנימול. תנא משום רבי מאיר: משעה שיאמר אמן." וכן הוא בילקוט שמעוני תהילים רמז תרפ"ט.

4 שולחן ערוך יו"ד סי' רמה סעי' ח

וכתב הט"ז על דברי הרמ"א:

ורמז לדבר ג' שנים ערלים יהי⁵

נשתמש בדברי הט"ז הללו כיסוד לבירור תהליכים המתרחשים בג' שנותיו הראשונות וסיומם בהגיעו לגיל שלוש.

ישנו יסוד מאחד לג' שנות ערלה, ג' שנות חזקה, וג' טפחים. שלושת הדינים הללו מבטאים בצורות שונות שכל ההיות כולן, האנושיות והאלהיות, אינן נפרדות לעולם ממקורן. פירות ערלה, על אף שיצאו מתחת ידו של האדם, של ה' הם. בג' השנים הראשונות הפירות קדושים, מובדלים ומופרשים מהעולם הנגלה לנו בעיני בשר ונשארים שייכים לה'. באופן דומה ג' טפחים הרי הם כקרקע, וכדי להתרומם מעליה יש להתרומם מעליהם. כן גם ג' שנות חזקה מבטאות שישנו קשר שעודנו קושר בין הקרקע לבעליה הנעלמים.

באופן דומה, בג' שנים ראשונות בחיי האדם הוא נחשב עוד בגדר "עובר ירך אמו". אלא ש'ירך אמו' זו כבר אינה הרחם הפיזית אלא רחמו הרוחנית, מקורו. וכפי שערלה אטומה,⁶ כך מהותו של האדם המגיע לעולם נאטמת מאתנו בג' שנותיו הראשונות. אך בשונה מערלה, הוא לא ערל בגופו, רק שאינו מחובר כולו לעולם הזה ועודנו שרוי במציאות נבדלת, לא מושגת, כקדושת הנזיר המגדל פרע שער ראשו, עליו נאמר "קדוש יהיה",⁷ קדוש ומובדל.

הוא קדוש דווקא, אך לא טהור, כיון שכלל אינו שייך למושגי הטומאה והטהרה. וכדיוק הזהר הקדוש על הנזיר:

אבל האי נזיר בגין דאתפרש מהאי סטרא אקרי קדוש ולא טהור בגין כך כתיב כל ימי נדר נזרו וגו' אשר יזיר ליי' קדוש יהיה וגו'.⁸

5 ט"ז שם ס"ק ג.

6 רש"י שמות ו, יב: "ערל שפתיים - אטום שפתיים. וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום... שלש שנים יהיה לכם ערלים, אטום ומכוסה ומובדל מלאכלו".

7 במדבר ו, ה

8 זוהר ח"ג נשא קכז, ב; שם תזריע מח, ב ועוד

כשמשתמשים במילה 'טהור' - "מכלל דאיכא טמא"⁹; אך נזיר אלהים למעלה מכך, ולכן כתוב בו "קדוש יהיה גדל פרע שיער ראשו"¹⁰. קדושה זו תובעת ממנו שאת היין המביא לזימה לא ישתה, ולמת אבי אבות הטומאה לא יקרב ולא יטמא. ובעץ הדעת, טוב ורע, טמא וטהור,¹¹ לא יגע קדוש יהיה לאלהיו. כך הוא גם בתינוק.

לאחר ג' שנים הקדושה הנעלמת פורצת לחוץ:

וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל: ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הילולים לה:¹²

על פי דברי המדרש¹³ הפסוק מדבר בתינוק, שעד ג' שנים אינו משיח ומדבר - פיו סתום. אמנם התינוק מדבר, אך אין זה דיבור בעל תוכן וחכמה. ערלת הפה נקראת גם היא ערלה, כפי שהתינוק ערל בגופו כן הוא ערל בשפתיו, כדברי ר' עקיבא¹⁴ שנאמרה ערלה בפה: "ואנכי ערל שפתיים"¹⁵ ותרגם אוונקלוס שם: "יקיר ממלל". דיבורו של משה כבד עליו, לא מחמת שאינו חכם, אלא שאינו יכול לבטא את תעלומות חכמתו הטמירה. מתוך קושי זה שואל משה: 'ואם בני ישראל לא קיבלו ממני כיצד יבינוי פרעה הערל?'

9 סוכה נב, א; מנחות צו, ב; ובזוה"ק פרשת תזריע שם: "כד נפיק מן מסאבא אקרי טהור דכתיב (איוב יד) מי יתן טהור מטמא."

10 במדבר ו, ה

11 ראה הקדמת מוהר"ו לעץ חיים. התורה הנגלית דנה בטמא וטהור, אסור ומותר, אך בתורה הפנימית מתעלים מעל מושגים אלו.

12 ויקרא יט, כג-כד

13 תנחומא קדושים ס"י יד. ובביאור הגר"א יו"ד רמה, ליקוט סקי"ט הביאו כמקור לרמ"א.

14 בראשית רבה פרשה מו, ה

15 שמות ו, ל

התינוק, עד ג' שנים פיו סתום וחכמתו נעלמת; רק שיערו פרוע. "ובשנה הרביעית יהיה כל פרו קדש"¹⁶ - שיערו מגולח ופיו נפתח ומגלה תוכן וחכמה. מה פשרה של אותה פריעת שער של התינוק, ומדוע הוא נחתך?

שיער

חכמתו של התינוק גנוזה בו ואינה מתגלה. אמנם ישנם קוים עדינים, דקים, סודיים ועליונים - מותרות החכמה והמוחין,¹⁷ המוצאים את דרכם החוצה מן העליונות הנשגבה של חכמתו.¹⁸ כל קו, חוט השערה, ממקומו הוא,¹⁹ גולש מטה מטה, להתגלות במציאות.

נזיר

גילוי של השיער נקרא פריעה,²⁰ "ופרע את ראש האישה".²¹ כמו אצל התינוק, גם גידול שיער הנזיר, עליו נאמר "גדל פרע שיער ראשו".²² גילוי הוא, גילוי עליון דק מן הדק כטיפה מן הים. ישנו דמיון רב בין נזרו של הנזיר: "לאביו ולאמו ולאחיו ולאחתו לא ישמא להם במתם כי נזר אלהיו על ראשו",²³ לנזרו של הכהן הגדול: "על כל

16 ויקרא יט, כד

17 השערות מותרות המוח. עיין מלבי"ם שה"ש ד, א; שם ה, יא; דניאל ז, ט. בית יעקב (איזביצ'א) פרשת תזריע ד"ה סימן: "שערות רומז על צמצום, כי החיים שבהם מצומצם מאוד ובכל כלי השפעה גדל סביבם שערות ונקראים בכתבי האר"י הק' מותר מוחין, שרומז שיש עוד להמשפיע עמקות שאינו יכול להבינו ולהסביר למקבל רק ע"י שערות" (תודות לרן שריד שהראה לי מקור זה). ליקוטי מוהר"ן קמא ל, ג, וכן קובץ א, תשצד.

18 שבהיותו קדוש ומובדל, אי אפשר שתמשך קדושה אלא על ידי שערות. ליקוטי תורה [ליובאוויטש] אמור לב, א; נזיר אחיו ח"ב עמוד רסג-רסד.

19 ויקרא רבה פרשה טו, ג; זוהר ח"ג קכח, ב: "כהאי עמרא כך איהו נקי דלא אסתבך דא בדא... וכל קוצא וקוצא אית ביה ארבע מאה ועשר נימי דשערי כחושבן קדו"ש."

20 ברש"י שמות לב, כה: "פרוע - מגולה".

21 במדבר ה, יח

22 שם ו, ה

23 שם ו, ז

נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא: ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני ה'".²⁴ כמו שיער הנזיר, גם המקום הגלוי בשיערו של הכהן מגלה את הקודש; "מבעד לצמתך - זה הציץ".^{25, 26}

אך השיער הוא גילוי כה קלוש עד שאין בו חיים משלו, פריעה היא גם הפרדה של דבר נפרד וטפל לאדם.²⁷ "את הטפל לבשרו וזהו שיער".²⁸ ולכן אף אם נקצץ ומושלך יתחדש, חדש וטהור יצמח תחתיו.²⁹

ראשית

השיער ביופיו לקוח מנקודת הראשית של העולם, מדיוקנו של אדם הראשון. אבשלום, אמרו חז"ל, בשערו נתגאה, ובשערו שבו נתגאה - מרד,³⁰ שערו היה בעל יופי שאין כדוגמתו בעולם שלנו, שכן "ששה נבראו בדוגמא של מעלה",³¹ "ששה נדמו לאדם הראשון וכלם נהרגו... אבשלום בשערו...".³² "וכאבשלום לא היה איש יפה בכל ישראל".³³

24 ויקרא כא, יא-יב

25 מדרש זוטא שה"ש ד, ג. אמנם באגדת בראשית (בוכר) פ: מבעד לצמתך, זה הנזר, שהוא קשור מאחוריו.

26 זהו גם מקום לחפילין של הכהן הגדול. על השוואה זו ראה: הרב יעקב מדן, "במקום שבעלי תשובה עומדים", מגדים ב (תשמ"ו), עמ' 71 ובהערה 18. וקרוכים הכהן הגדול והנזיר עוד בכמה ענינים.

27 רשב"ם שמות ה, ד: "תפריעו - תבטלו או תנתקו ותפרידו, כמו ופרע את ראש האשה".

28 עירובין ד, ב; ב"ק פב, א

29 השיער עלול לייצג גם את ההפך, כפי שהוא אצל המצורע. אם נפגם בגלל דיבורו של אדם, שכן רק לעולם הדיבור, הגבוה מעולם המעשה השפיל, הכח לפוגמו - עולה בו הנגע, אך לא במגע ידינו המעשיות. לנגע יהיה - לצרעת. את כל שיערו יגלח אז, שיערה לא תיוותר בכל בשרו, אז יטהר. גם אצל הלוי גילוח השיער נעשה לטהרה, שענינו עילוי המציאות בגבורה לדעה העליונה. עיין קובץ ה, רי שמטביר כיצד העניין אצל הנזיר בהיפך.

30 סוטה ט, ב: "אבשלום נתגאה בשערו לפיכך נתלה בשערו" ושם י, ב: "ת"ר: אבשלום בשערו מרד".

31 סוטה י, א

32 פרקי דרבי אליעזר (היגו) - "חורב" פרק נב.

33 שמ"ב יד, כה

אבשלום נזיר אלהים היה,³⁴ ויפיו מנזר אלהיו שעל ראשו, אלא שקלקל בשערו.

אך אבשלום נהרג ככל אותם ששת אדירי עולם, ש"אין מלכות נוגעת בחבירתה כמלא נימא".³⁵ שערו הוא גם נזר מלכות ולא יוכל לעמוד עם דוד אביו.

מלכות

שיער מגלה את המלכות הגנוזה באדם. אף עשו הרשע נאמר בו "כולו כאדרת שער - אמר ר' חננא בר יצחק כלו ראוי לאדרת",³⁶ אדרת מלוכה. עשו הרשע אדמוני היה, כדוד מלך ישראל.³⁷

'מלכותא קדישא'³⁸ היא "סופא דכל דרגין".³⁹ "ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייעא"⁴⁰ - אם כן, כפי שלמעלה "ושער ראשה כעמר נקא"⁴¹ כך למטה השיער הוא גילוי המלכות שבאדם. כפי שמביא המדרש, שאמר ה' לאברהם: "אתה תפסת אומנותי שעשית צדקה וגמילות חסדים, בוא ולבוא לבושי, שנאמר ושיער ראשיה כעמר נקי וכתוב ואברהם זקן".⁴² דבקות בקודש העליון תביא לאדם לבוש מלכות.

34 נזיר ד, ב

35 ברכות מז, ב

36 בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה טג ד"ה כולו

37 מדרש זוטא שה"ש (בובר) פרשה א, טו: "עשו היה ראוי להעמיד מלכים". ועיין עוד על ההשוואה בין עשו לדוד בזוהר ח"ג תזריע נא, א; שם נו, א.

38 זוהר ח"א פח, א

39 זוהר ח"ג צג, א, שהמשכת הופעת הקודש בקדושה היא סופא דכל דרגין.

40 ברכות נח, א; זוהר ח"א קצז, א; עיין שם ח"ג קעו שהדמיון בהן הוא הקודש והקדושה.

41 דניאל ז, ט

42 שכל טוב (בובר) בראשית פרק כג ד"ה ירויחו דורשי הפרשה. נהגו לאחר התספורת להלביש לקטן ציצית (ארץ החיים [סיתרון] או"ח תצג, ב), שכתוב ויקחוני בציצית ראשי (יחזקאל ח, ג). ושער ראשה כעמר נקא "ותכלת עמרא הוא" (יבמות ד, ב). וראה ליקוטי תורה [ליובאוויטש] נצבים נג, א שהשערות הן כמצוות שנמשכות מהמוח, גילוי המלכות בעולם העשייה. ועוד לעניין שערות וציצית - עמק המלך שער י פרק ז.

דיבור

"מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה".⁴³ התורה גם היא רק כענף החכמה העליונה הכללית, דוגמת שערות הראש.⁴⁴ וכן "קוצותיו תלתלים שחרות כעורב",⁴⁵ מכל קוץ וקוץ, מכל שעה ושעה נמשכים תילי תילים של הלכות.⁴⁶ אמנם הגילוי האלהי דק ומצומצם, אך רבי עקיבא, מאריה דתורה שבעל פה, היודע להבחין ולהפריד בין נימא לחברתה,⁴⁷ היה דורש תילי תילים של הלכות על קוץ וקוץ שבתורה.⁴⁸

תורה שבעל פה מגלה לנו שהמצורע מגלח את כל שערו, אף את ראשו יגלח כליל,⁴⁹ ואפילו איסור "לא תקיפו פאת ראשכם"⁵⁰ אינו מתקיים בו.⁵¹ בעוון שטימא פיו הקדוש הראוי לגלות מצפונות תורה שבעל פה, אף שעה לא תתגלה בו. מנגד, קדושת הנזיר גם היא נמשכת מפיו, מנדרו,⁵² אך היא מעטרתו בנזר אלקי ומרוממתו מן הארציות השפלה, ולכן הוא מגדל שיערו:

דתני אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא פעם אחד שעלה אחד אלי מדרום וראיתיהו דמות יפה עינים וטוב רואי⁵³ קווצותיו תלתלים ואמרתי לו בני מה ראית להשחית השער הנאה הזה נימא לי רבי רואה היתי בעירי והלכתי למלאות את הניאב מים וראיתי את הבוביא שלי בתוך המים ופחז יצרי עלי ובקש לאבדני מן העולם אמרתי לו רשע מה אתה מפחד בדבר שאינו שלך עלי

43 תיקוני זוהר הקדמה יז, א

44 שמונה קבצים א, תשמא

45 שה"ש ה, יא

46 ערובין כא, ב; ועיין בתורת חיים [ליובאוויטש] מקץ פג, ד.

47 חגיגה יד, א; סנהדרין לח, ב: "עקיבא! מה לך אצל הגדה? כלך מדברותין אצל געיים ואהלות". זוהר ח"ב עא, ב: "רזין דשערא למרי מדין דיזעי ארחי ורזי דאורייתא לאשתמועא טמירו דבני נשא דאינון בצלם אלהים". וראה בתורת חיים [ליובאוויטש] מקץ פג, ד-פד, א.

48 מנחות כט, ב

49 סוטה טז, ב. למדנו ממיחותיו של רבי עקיבא, ריבה מיעט וריבה.

50 ויקרא יט, כז

51 ילקוט שמעוני תורה רמז תקסא

52 רש"י קהלת ה, ה: "אל תתן את פיך - בנדר".

53 זוהר ח"ג נא, א: "עשו כתיב ביה אדמוני כלו כאדרת שער בזהמא דהתוכא נפק, ביה כתיב בדוד עם יפה עינים וטוב ראי".

להקדישך לשמים וחבקתיו ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו בני
 כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל עליך הכתוב אומר איש או
 אשה כי יפליא לנדור נדר להזיר לה'.⁵⁴

אותו שפע אלקי, המתגלה בשערותיו של נזיר, המתנזר ממותרות עולם
 הזה, יורד ומתגלה גם בדיבורו,⁵⁵ שמקדש את המותרות בדיבור פיו.

שערות טומאה

במשנה במסכת סנהדרין שנינו: "בעל אוב - זה פיתום המדבר משחיו".⁵⁶
 ובגמרא שם: "ת"ר: בעל אוב, אחד המעלה בזכורו ואחד הנשאל
 בגולגולת".⁵⁷ הדיבור היוצא מצד הטומאה גם הוא ממותרות, אלא שאינו
 רצון ה'. לכן פיתום מדבר משחיו או מזכרותו, כי יש שייכות בין בית
 השחי לבית הערוה:

ולכך (פיתום) מדבר משחיו כי יש שייכות בית השחי אל בית
 הערוה... כי בית הערוה הוא בין הוצאות פרקי הרגלים מן הגוף.
 ובית השחי הוצאות הידים מהגוף. ושניהם כוחות הפועלים. רק
 הרגלים בהתפשטות מה שחוץ לגוף והידיים בהתפשטות אצל הגוף.
 ובשניהם יש שערות וידוע שכל שערות הוא מצד מותרות הלחיות
 שבפנים [ולכך כל שערות רומז דין] כי יש בהם מותרות... [ובזכרים
 אסור לגלחם כי באמת המותרות שלו דבוק בקדושה וכמו שכתבתי
 במקום אחר בסוד הפיאות] תאוות מותרות מה שזולת רצון ה'
 יתברך, והנה תוקף אחיזת הרע הוא רק בהתפשטות שחוץ לגוף.
 דהיינו בית הערוה וכמו שכתבתי במקום אחר על ויגע בכף יריכו.

54 ירושלמי נזיר פ"א ה"ה. אמנם בבבלי נזיר ד, ב ונדרים ט, ב: "העבודה, שאגלחך לשמים!"
 55 עוד בעניין שערות - אותיות ודיבור: תורה אור [ליובאוויטש] תצוה פב, ב; ליקוטי תורה
 [ליובאוויטש] קרח נג, א; שם מסעי פח, ג.

56 סנהדרין פ"ז מ"ז

57 סנהדרין סה, ב

ולכך הוא מעלה בזכורו דהיינו בית הערוה, ומדבר משחיו דהיינו בית השחי...⁵⁸

בשני המקומות הללו פועלים כוחות הדיבור ובשניהם יש שערות. ידוע שכל השערות באות מצד מותרות הלחות. שפע הדיבור יוצא במקום השיער.

ובצד הקדושה גובר הקול ומתעלה, עד שמתוך שערותיו של אדם קול דבר ה' קורא כמבין בדי הארון. "ויען ה' את איוב מן הסערה"⁵⁹ - מבין שערות ראשו.⁶⁰

קודש

לאחר שבג' שנותיו הראשונות גילה בשערו בלבד את חכמתו, בשנה הרביעית נעשה כל פריו קדש, המתגלה בצורה ברורה. פיו בחכמת התורה יפתח וראשו יגולח. אביו מחל ללמדו תורה וגוזז שערות ראשו, החכמה הסתומה מוחלפת בגלויה. מלבד שיער פיאותיו, שנשארו כדי לגלות רזים סתומים ועליונים, מותרות חכמת ה' העליונה, טיפין טיפין.

תאני ר' שמעון אלמלי ידעי בני נשא מאי קאמרי בהאי שערא וברזא דיליה כמה דאיהו ברזא דרזין אשתמודען למאריהון בחכמתא עלאה.⁶¹

58 דובר צדק לרבי צדוק הכהן מלובלין עמ' 108 דפוס פיוטרקוב

59 איוב לח, א

60 בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה ד: "פעמים שמדבר עם אדם מבין שערות ראשו הה"ד ויען י"י את איוב מן הסערה - מבין סערות ראשו."

61 זוהר ח"ג קכז, ב